

שלום המדינה ושלימות הארץ

תשובה לאברהם וינשל

ישראל אלדד

שהערבים לא האמינו לווייצמן, אלא שלא האמינו גם ל"השומר הצעיר", ואף לא ל"ברית שלום".

שם מאמרו של ד"ר וינשל הוא "פריצת החזית הערבית" והשם מטעה. לפרוץ חזית פירושו להביס את האויב, ולא זו כונתו של ד"ר וינשל המחפש דרך לשלום. כונתו להביס את האויב. יש חומה של איבה, ואותה — ולא את חומת ירושלים — יש לשבור.

וכיאה לאיש היגיון ומשפט פותח המאמר בהגדרה: "מדיניות היא פעילות המוליכה למטרה". וזה דבר נכון, כמובן, כל כך נכון עד שקשה לכנותו הגדרה; הוא פשוט פירוש המלה. לאמיתו של דבר, אין הבעיה מתחילה אלא בהגדרת המטרה. ומהי המטרה שעליה מדבר ד"ר וינשל? המטרה היא להגיע לשלום עם מדינות ערב על בסיס הסטאטוס-קוו, כמו-כן, שכן הצרה הקשה ביותר שלנו היא זו, שעד כה לא הצליחה מדיניות ישראל לפרוץ חומת האיבה ולזכות בהכרה מצד הערבים. עתה מנתח ד"ר וינשל את כל הדרכים אשר הלכו בהן ואשר מציעים אותן להשגת מטרה נשגבה זו, ומוכיח שאין הן מוליכות ל"תכלית" זו "המיוחלת" (הביטויים "תכלית" ו"מיוחלת" מופיעים בסוף המאמר הזה במקורם) אלא שהצעתו של וינשל היא לא חדשה ולא מקורית: חתירה לשלום עם מדינות ערב השכנות, וב"ייחוד עם "ירדן", על בסיס האינטרס המשותף — סכנת מצרים הנאצריסטית. למעשה, הרי זה אותו "פלירט" ישן-נושן של מפא"י עם "המלך הנבון עבדאללה", שהיה או במיש-

אילו נתפרסם המאמר "פריצת החזית הערבית" בכל בימה אחרת ולא בבימה החדשה "האומה", אשר המו"ל שלה נושא את השם הגדול "מיסדר ז'בוטינסקי", לא היה עולה בדעתי, וספק אם גם בדעת מישהו, לעשותו עניין לוויכוח. ואולם כבוד המו"ל וכבודו של ד"ר א. וינשל בעל המאמר, שהוא מוותיקי התנועה הז'בוטינסקאית, איש ידוע-היגיון וב"היר-מחשבה, מחייבים תשובה על מאמר זה. מאז ומתמיד סבל השוק הארצישראלי מעודף היצע של מניות שלום-עם-ערבים מול היעדר ביקוש. והן לא צריך להיות מומחה לכלכלה דווקא כדי להבין מה התוצאה המדינית של היצע-מתמיד, של אהבה-חד-צדדית שכזאת ללא ביקוש: פשיטת רגל של קרוע-רגל. אם מבחינה אידיאית היה האל"ף-ב"ית של מדנו ב"חרר" של ז'בוטינסקי: "מדינה עברית על שתי גדות הירדן", הרי מבחינה מדינית היתה ה"ראשית חכמה" — הגדרה ברורה וגלויה של מטרה זו באוזני אנגלים ובאוזני ערבים, למען ידעו שזהו רצונה הסוברני וה-היסטורי של האומה העברית, החוזרת למולדתה ולא לחלק ממנה. כל השנים היה המאבק המדיני והחינוכי נגד שיטת ההסתננות, נגד החכמה-הטכסיטית כביכול של "שיחוד האויבים על-ידי העלמת המטרה", לא רק בגלל חוסר התבונה המדינית שבדבר וחוסר היעילות, כי אם בגלל הסכנה המתמדת, שבסופו של דבר אנו בעצמנו, או רבים בתוכנו, מתחילים באמת ובתמים להאמין שלא באנו הנה לשלוט או להקים מדינה. חוסר היעילות שב-העלמה כתכסיס הוכח למדי: לא זו בלבד-

שהרי לא זו בלבד שמפא"י בלי ספק רוצה בקיום המדינה ווהי מטרתה, ולא זו בלבד שהיא מוכנה לחתום על ויתור על העיר העתיקה וחברון ושכם וירדן אם חוסיין יסכים לשלום עמה, ולא זו בלבד שהיא היתה נלהבת לאותו "חידוש" שמציע ד"ר וינשל, אלא שמעולם לא פסקו מדינאי מפא"י בצינורות שונים לניסוח וללכת בדרך זו מימי פגישות גולדה מאיר עם עבדאללה ועד לאותה הודעה (ספק אימתי) פולסיבית, ספק תכסיסית, ודאי מיותרת, של בן-גוריון במסעו בסקאנדינאביה, ש"ירדן" היתה רוצה לעשות שלום עם ישראל, אלא שהדימאזוגיה של מצרים הנאצריסטית מפריעה ומרתיעה...

או שמא תאמר: לא בזה הוא ה"חידוש", כי אם בזה שד"ר וינשל אף מציע שוחד מסוים בתחום בעיית הפליטים, להסכים להחזרת קצת פליטים ולמימון שיקומם של השאר במקומות אחרים? יש אומרים שאפילו במפתח השלטון מוכנים להידברות בנושא זה. וההפתעה היא דווקא, כאשר מפלגת השלטון העיקרית חוזרת ומדגישה על-ידי החלטת-כנסת מחודשת שהפתרון היחיד לבעיות הפליטים הוא יישובם בארצות ערב. ואם נוסיף לכך את העמדה התקיפה והעקיבה של ממשלת מפא"י בעניין קיום הממשלה-הצבאית כנגד הסתערות עליו מכל צד, אין פלא שמפלגה זו דווקא וראשה מופיעים בעולם הגויים כנציגי הלאומנות היהודית והישראלית הקיצונית. ואין בכך כדי לחזק את מעמד ישראל, שכן לא זו בלבד שאין ממשלת-ישראל זו יכולה להצביע על אופוזיציה ימנית שיש לה תביעות של הרחבת גבולות והיא אינה יכולה לוותר בעניין הפליטים בגלל אופוזיציה זו, כי אם אדרבא, האויבים והמתווכים למיניהם יכולים להצביע על מנהיגים לאומיים כד"ר וינשל ואחרים, שהם בעד החזרת פליטים, ושטוענים נגד הממשלה שהיא לא צריכה להצהיר ש"שום פליט לא יוחזר"; ואילו היינו מביעים נכונותנו ליישב בישראל חלק של

רין או בעקיפין המשך ה"פלירט" האומלל עם בריטניה עצמה עד לשעות האחרונות של שנות ה-40 ואף הרבה לאחר מכן, כאשר בגלל תביעתו של אידן נמנע צבא ישראל להגשים את מה שהיה מתוכנן מתחילה בימי מערכת סיני: לשחרר לפחות את הגדה המערבית של הארץ. היו מומנטים אחדים — ובייחוד שלושה מצויינים — בימי מלחמת תש"ח-תש"ט, בימי הירצח עבדאללה ובימי מערכת סיני, כאשר מבחינה צבאית אפשר היה להגשים לפחות "זו כולה שלנו" לגבי העיר העתיקה והצד המערבי של הירדן. רק הטעמים המדיניים מנעו. וטעמים מדיניים יכלו למנוע, מכיוון ששליטי מדינת ישראל לומדים אומנם את כל התורה הז'בוטינסקאית, אך הם לומדים אותה באיחור. עד כה למדו וקיבלו: מדינה וצבא. שתי גדוה הירדן טרם למדו. והם עתידים ללמוד, כי ההיסטוריה וההכרח ההיסטורי והגיאוגרפיה והביטחון והכלכלה מחייבים זאת ובלבד שלא יהיה מאוחר מדי. והברירה שבידי ד"ר וינשל היא זו:

או שהוא בא ואומר: דיינו. השגנו. המטרה היתה מדינה וממלכתיות. זה הושג. עכשיו המטרה היא להבטיח את הקיום של "היש הקיים" ולכל היותר לשנות את המשטר שב-תוכה, אבל אין להגדיר עוד את המטרה כשליטון עברי על שתי גדוה הירדן ושלימות המולדת. או שהוא אומר: חס וחלילה, אך למה לנו לדבר על כך? לפי שעה נבסס את שלום המדינה הקיימת, ואחר כך...

הברירה הראשונה היא — אם לומר זאת בלשון עדינה — סטייה מן המטרה שהוצבה לתנועה הלאומית על כל ענפיה והעברת המרחק לשאלות משטר חברתי. אם כך הדבר יש באמת לדאוג לשתי מפלגות בלבד: חזית-פועלים-סוציאליסטית מצד אחד, חזית-אזרחית-ליבראלית מצד אחר, שייאבקו על שלטון מעמד זה או זה, כשבבעיות מדיניות-חוץ — להוציא את מפ"ם — אין למעשה שום חילוקי דעות, את מפ"ם — אין למעשה שום חילוקי דעות.

פליטים — היתה נוצרת אווירה נוחה יותר בשבילנו, כדבר וינשל ב"האומה".
 ואולי הברירה הראשונה היא הנכונה. אולי כוונתו של ד"ר וינשל איננה חלילה לוותר על שלמות הארץ ולקנות את השלום המיוחל במחירה, אלא לרמות את הערבים, לתתם על שלום עמם, ולאחר-מכן להמשיך ולשחרר בשעת-כוש (אם כי החזרת פליטים הוא דבר של ממש, ולא עניין של הבטחה לעתיד)? הזאת הכוונה? אם כן, כן הדין לומר לו של שווא הטירחה. מכל מקום, בעניין זה של רמאות חלש כוחו וחלש כוחה של התנועה הלאומית מאז ומתמיד. מומחים גדולים מאתנו, רמאים גדולים מאתנו, נכשלו בתחום זה. הערבים תמיד העריכו את היהודים כולם יותר משהם היו ראויים לכך. הערבים תמיד האמינו, שהיהודים מתכוונים להגשים מה שהי תורה ציונתה עליהם — לשלוט בארץ הזאת מן הנהר פרת ועד ליאור — יותר משהיהר דים האמינו בכך. גם את מאגנס התמים, גם את מפ"ם הקומוניסטית הדו-לאומית, חשבו הערבים לרמאים.

אפשר להרחיק לכת ולומר: אדרבא. אם ד"ר וינשל מתכוון להשיג בפורום מדיני בינ-לאומי איזה הישג שהוא לשלום עם ישראל בגבולותיה הקיימים, האבסורדיים מכל הבחינות, יש לכך אולי דרך אחת ויחידה: חידוש תנועה לאומית, אשר תדרוש ותעשה מעשים ממעשים שונים להפגנת דרישתה לשלימות הארץ בשלטון ישראל, כך שבן-גוריון יופיע בעיני הגויים בעולם ובעיני הערבים לא כפי שהוא מופיע היום כקיצוני, כי אם כפשרן, כישראלי שאתו אפשר להגיע לידי שלום ללא סכנת התפשטות ישראלית. חוסר אופוזיציה לאומית לוחמת שכזאת הוא סיבה נוספת לשורה של סיבות בינלאומיות ואסטרטגיות, שבולות מדינה זאת עדיין ישמשו נושא למיקוח, ובמקום לדבר על שלמות הארץ מדברים אצלנו על הבטחת שלמות המדינה.

אלא שהצעה זו של חתירה לשלום עם "ירדן" ועם סוריה, ואולי היום גם עם סעודיה, על יסוד האייב המשותף — נאצר, היא לא רק ויתור על שלמות המולדת, היא גם אינה מעשית כלל. יש שמץ של ריאליות ברעיונות שהוגה ערי ז'בוטינסקי על ידידות עם כל מיני מינוטים דתיים ולאומיים במזרח התיכון, שהערבים הם אויביהם או האיסלאם הוא אויבם. יש, כפי שמוכח, יותר ריאליות במדיניות המזרח-תיכונית שאכן ממלכת ישראל גוקטת בה, בחתירה לידידות עם פרס ועם תורכיה, שיש לה מה לחשוש מאימרי פריה ערבית. מה שלעומת זאת אינה ריאלית גם אילו היתה רצויה — ולדעתי אינה רצויה כלל — היא אותה ברית דמיונית עם "ירדן" וסוריה וסעודיה נגד נאצר. נאצר הוא, ללא כל ספק, אויבנו המוחשי המסוכן ביותר, אבל לא הוא אבי האיבה הערבית. ד"ר וינשל היה רוצה לראותו לא רק כראש האויבים אלא כשורש כל האיבה והסכנה, עד כדי כך, שבלהט ההנמקה הוא כותב: "מפלותיה של מצרים במלחמת העצמאות ובמלחמת סיני פגעו קשה ביוקרתו של נאצר", והוא שוכח שנאצר על כל פנים אינו אחראי כלל למפלתה של מצרים במלחמת העצמאות, שבמצרים שלט עדיין פארוק, נוסף לכך שאין כל הוכחה לכך כי אכן יוקרתו נפלה במפלתו בסיני.

ותיק כוינשל בארץ הן חייב לדעת, שההתנגדות הערבית לציונות ולמדינת ישראל אינה עניין של אי-אלה שוביניסטים ערביים מסוגו של חגי אמין אלחוסייני ונאצר, ולא עניין של מעמד פיאודאלים וקאפיטאליסטים בניגוד לעם ולמתקדמים הערבים (נוסח מפ"ם ומק"י), כי אם — עם כל הכבוד וכל המסקנות — התנגדות שיש לה הצדקה אובייקטיבית מנקודת-ראות הלאומיות הערבית, ותהא מידת רצינותה ויעילותה אשר תהא. האמת היא — והציונות — ההרצלאית והרביזיוניסטית לימדה אותנו לראות ולומר את האמת, גם כחכמה פוליטית ולא רק כעניין של מוסר — כי אכן

אפשר להרחיק לכת ולומר: אדרבא. אם ד"ר וינשל מתכוון להשיג בפורום מדיני בינ-לאומי איזה הישג שהוא לשלום עם ישראל בגבולותיה הקיימים, האבסורדיים מכל הבחינות, יש לכך אולי דרך אחת ויחידה: חידוש תנועה לאומית, אשר תדרוש ותעשה מעשים ממעשים שונים להפגנת דרישתה לשלימות הארץ בשלטון ישראל, כך שבן-גוריון יופיע בעיני הגויים בעולם ובעיני הערבים לא כפי שהוא מופיע היום כקיצוני, כי אם כפשרן, כישראלי שאתו אפשר להגיע לידי שלום ללא סכנת התפשטות ישראלית. חוסר אופוזיציה לאומית לוחמת שכזאת הוא סיבה נוספת לשורה של סיבות בינלאומיות ואסטרטגיות, שבולות מדינה זאת עדיין ישמשו נושא למיקוח, ובמקום לדבר על שלמות הארץ מדברים אצלנו על הבטחת שלמות המדינה.

בסוף מלחמת-העולם הראשונה כשאימפריות נתחלקו בשטחים. ואין אני יודע אם זוהי מצווה מדאורייתא או מצווה מדפוליטיקה ומ-דהיסטוריה שאנחנו נקיים ונסייע להקים "אומה ירדנית" ו"ממלכה ירדנית" שכבר היום קיימת בזכותנו, שבריטניה הקימה אותה בזכותנו ועל שטחים שהם שטחי ארץ-ישראל. אם אין ד"ר ויגשל מתכוון למחוק מושג זה ארץ-ישראל ולקיים במקומו "פלשטיין" או "ג'ורדן", יש ניגוד-אינטרסים הכרחי בין עם ישראל השב למולדתו ובין ערבים הרוצים ליצור עם ירדני וממלכה ירדנית בשטחי מולדת זאת. ממה נפשך, ד"ר ויגשל, ועמו כל החושבים בקטרי גוריות של "ישראל" המדינה בלבד והם "כנענים" למיניהם: או שאנו באים כאן בזכות היסטורית, ואז זכותנו על חברון ושכם גדולה יותר מזו שעל חיפה, למשל, או שאין אנו באים בזכות היסטורית ואז גם ישיבתנו בחיפה ובתל-אביב היא — כטענת הערבים — ישיבת פולשים קולוניאליים, ודיננו וסופנו כדינם וסופם של הצלבנים. אין ספק שבעוכרי הגיונו של ד"ר ויגשל היא גישתו המשפטנית, שלפיה מדינת ישראל היא יחידה משפטית קיימת וקבועה, ומתוכה הוא רוצה לנהל מדיניות-חוץ. אלא שזו טעות. גם זו מעין פלישה לקולוניאליזם: המשפטנות הסטא-טית פולשת לתחום ההיסטוריה הדינאמית, ה-חיה. וזה לא "ילך", כלשון הצברים שלנו, או אדרבא: זה ילך. המדינה הזאת, שגבולותיה אין להם שום הצדקה, לא היסטורית, לא טבעית ולא צבאית, היא תלך או מזרחה כחוק או חלילה מערבה — לימ, אחורנית, לאבדן. הן כבר מדינות לא מעט שקמו על יסוד "משפטי" ובלי יסוד היסטורי היו וירדו — ובצדק.

אין זה גם הוגן מה שד"ר ויגשל כותב על "הצורך בקיום משפחת עמים חופשיים של המזרח התיכון הרוצים לשמור על עצמ-אותם בפני הסכנה מנאצר". נשאיר להם לער-בים דאגה זו והגדרה זו של "עמים חופשיים";

מבחינה לאומית יש ניגוד-אינטרסים הכרחי בין העם היהודי החוזר למולדתו ובין העם הערבי המתעורר, או מנסה להתעורר, ב-תקופה זו ורוצה להקים את ממלכתיותו ועצ-מאותו בשטחי מגוריו. מטעמים שאין כאן המקום לנתחם, מהם אוֹבֵיִיקטיביים ומהם סובֵיִיקטיביים, איחרנו במקצת את המועד להשתלט על הארץ כולה בטרם יצבור האזור המאוכלס ערבים כוח לתקומה לאומית אמיתית. איחרנו, אך ייתכן כי האיחור אינו עדיין סופי. בין כה ובין כה עלינו לראות את הדברים כהווייתם האובֵיִיקטיבית. בין כה ובין כה חלילה לנו לתת יד לסיוע לממלכתיות ערבית בשטחים שיש לנו עליהם תביעה היסטורית, ויש לנו הכרח לאומי וכלכלי ואסטרטגי לכבוש אותם ולשלוט בהם. ומבחינה זו המסקנה חייבת להיות ממש הפוכה מזו שאליה מגיע ד"ר ויגשל, וזהו נושא לעיון לאומי מרחיק-לכת ומרחיק-ראות של מדיניות-חוץ, שהמטרה שלה אינה זו שמציע במיותר ויגשל, כי אם זו שהאומה חייבת לשאת אותה ולהשליט אותה במדינה, מטרת הגאולה השלימה.

ולא רק מבחינת מטרה זו של גאולה שלימה, כי אם מנקודת-ראות של המפה הלא-מית, מצרים היא בעלת-ברית פו-טנציאלית גדולה יותר מאשר "ירדן". מצרים נשארת מצרים גם אם גבול ישראל מגיע אל תחומו הטבעי ומה שתורה ציותה עלינו עד לסואץ. ואולם "ירדן" חדלה להתקיים בכלל, אם עם ישראל יגשים את מה שנצטווה משמים ומארץ ומה שהוא בגדר חוק גיאופוליטי כאן ומה שהוא בגדר היכולת והכשרון של העם היהודי הגדול, שבשבילו ורק בשבילו ולא בשביל הישוב הקיים מתרחש לעינינו מה שמתרחש בהגשמת הגאולה. הע-רבים מבינים דבר זה ואין לרמות אותם, כי אין לרמות את ההיסטוריה ואת החוק שלה. ומה עוד ש"ירדן" זו היא יצור מלאכותי לחלוטין הן כ"אומה" ירדנית שאינה קיימת, הן כיחידה ממלכתית, יצור החלוקה המלאכותית

טיין ו"ירדן", אשר ללא ישראל היו להם סיכויים נוסח אלגיריה ליצור אומה ומדינה פלשטינאית. כאן המערכה היא לחיים או למות; לא כמובן לגבי הערבים כחידים, שחיי הם ואף רמת-חיהם במדינת ישראל מובטחים יותר. מאשר בכל אחת ממדינותיהם, כי אם לגבי חיהם ותקומתם כאומה "פלשטינאית" ו"ירדנית".

אין צריך לומר, שאין אנו יכולים להכיר בזכויות של "אומה פלשטינאית", או "ירדנית", אלא שגם בתחום הזכויות האזרחיות הרגילות אין אפשרות במצב המדיני הנוכחי להבטיח שוויון מלא. ולשווא מעלה מי שמעלה את השורה בשיר הז'בוטינסקאי: "שם ירוחה לו משפע ואושר בן ערב, בן נצרת ובני"; לשווא ובמסולף, מכיון שזה שיר הירדן, והמלה "שם" אומרת במפורש: שם, על שתי גדות הירדן, שיתנוסס עליהן דגל אדנות ישראל. משמע — לאחר תום מלחמת השחרור ובימי שלום בארץ וסביבה, אז, כמובן, תבוא שעת משטר הצדק האידיאלי, אך לא במדינת-גשר, בחלקה של גדה אחת, במצב של איום השמדה ומלחמה מסביב וגייס חמישי מבית.

אם כן, פירושו של דבר מלחמה? — כן. פשוט וישר והכרח: כן. זה אולי לא נוח לכל אלה הסבורים, שאין זה פופולארי כיום לדבר גלויות על ההכרח שבדבר, לא באוזני גויים בעולם ולא באוזני יהודים בארץ. וזה ודאי שלא נוח מאוד לנפש המתברגנת, שהיא הרבה יותר מסוכנת בעצלותה מאשר לכיס המתברגן. לכל אלה זה מאוד לא נוח לא לדבר על צרכים-של-שלום ועל אפשרויות-של-שלום של ישראל עם ערב, ולו גם על חשבון שלמות הארץ, ולו גם על חשבון הדור הבא, אשר יצטרך לשלם בדמיו ואולי בחירותו בכלל אם אנחנו בדור זה, בטרם התעצם האויב, בטרם קום אומה ומדינה-ירדנית-לשמך, לא נשי-לים את ההכרח הגיאופוליטי וההיסטורי.

מגוונת מאד היתה תנועת ז'בוטינסקי, ולא מעט חילוקי-דעות היו בקרבה וייתכנו בקרבה

ספק אם ד"ר ויגשל רואה ברצינות את סעודיה כארץ חופשית ואת מצרים כארץ משועבדת, גם אם האינטרס שלנו מעדיף את סעודיה של עכשיו. וכל זה אינו שולל כמובן את המצוי-אות של הסכנה הנאצרית, כי הוא החזק מכל אויבנו. אלא שבניגוד ל"ירדן" יש "חולשה" אחת בנאצר. כיבוש ישראל והשמדתה ואף מניעת התפשטות ישראל אומנם דרושים לו לביצוע תכנית האימפריה-המצרית נוסח מצרים הקדומה, נוסח רעמסס. ועובדה היא שלמרות כשלונותיו ב"ירדן" ובסוריה, מוכנים ערבים רבים, אולי רבים יותר מחסידיו של חוסיין, לחתור על עצמאות ה"עם" הירדני הפיקטיבי, שאין לו שום מורשה וזכרון, למען אימפריה זו שיש לה תקדימים בתולדות ערב המתפתת. זהו נאצר שחייבים אנו להכות אותו, ויכולנו לעשות זאת בימי מערכת סיני ולהשיג את פארוק או כל שלטון מצרי אחר, ובלבד שלא יהא שואף לצאת מתחומי מצרים להקים אימפריה. במצרים כזאת אנו מעוניינים ואנו מוכנים לתמוך. וגם זאת הן למדנו מפי ז'בוטינסקי כשם שלמדנו מפי ההגיון ההיסטורי: ההכרח גם בא, ומה שאינו בגדר ההכרח חולף גם אם הוא משגשג ומשלה ומטעה. גם הציונות-ההרצלאית וגם האנאליזה הז'בוטינסקאית לגבי הציונות וארץ-ישראל בנו על היגיון זה של הכרח. אם מצרים תיווכח לדעת — וזה כבר דבר שכולו בידינו — שמדינת ישראל היא הכרח מוצדק יותר וחזק יותר ומוכיח-את-חזקו-יותר מאשר חלום ה-אימפריה, היא תיסוג לתחומי ארצה, לרומם אותה ממדבר-אדמה וניחון-אדם. על כן ייתכן סיבוב נוסף עם מצרים; ואם היא תופה יותר מאשר הוכחה פעמיים, ואם אנחנו נגדל ונתר-חב כהכרח וכמבצר צבאי, מדיני וכלכלי, יש סיכויים הגיוניים שלדורות רבים ייחסמו חלומות מצרים להתפשטות; על כל פנים צפונה, על חשבון ארץ-ישראל. סודאן ולוב אינן עניין לדאגותינו. כנגד זה ניגוד-אינטרסים מוחלט קיים בינינו ובין הערבים יושבי פלש-

בדרך האחת, אם בנוסח א. צ. ג. "ארץ נכבשת
בדם", אם בנוסח א. צ. ל. "רק כך", שהתנוסס
על כל הארץ.

ואמת זו קדושה וריאלית היא גם היום.
או שלימות הארץ או שלום. "שלום" זה,
הנקנה על חשבון השלימות, אינו אלא מדומה,
שלום-לשעה ואסון-לדורות, שניגודם המר וה-
אכזר אך הגואל הוא: המשך מלחמת-השחרור
בדור זה למען הגאולה לדורות.

גם היום. בכל זאת היו דברים שהיו משות-
פים והיו יסוד לכולם. למשל — ולצורכנו כאן
היום — שני אלה: האחד בתחום האידיאי
והשני בתחום האופי. בתחום האידיאי: שתי
גדות לירדן זו שלנו זו גם כן,
ובתחום האופי: אי-רתיעה לראות את
האמת ולומר אותה, גם אי-אמון בדרך ההסוואה,
ואין צריך לומר נאמנות לדגל, ומעל לכול:
אי-היסוס לראות את המלחמה לשחרור הארץ